

УДК 378.016:811.111

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ (CLIL) В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СУЧАСНИХ ВЗО УКРАЇНИ

Шевченко І.В., Кордюк О.М.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Стаття присвячена питанню використання методики (CLIL) в процесі навчання майбутніх вчителів англійської мови у сучасних ВЗО України. Пояснюються загальні принципи методики (CLIL), її переваги і недоліки. Звертається увага на особливості планування та проведення заняття за методикою (CLIL), добір завдань та їх видів.

Ключові слова: методика (CLIL), майбутні вчителі англійської мови, мотивація, зміст навчання.

Постановка проблеми. Залучення української системи вищої освіти до Болонського процесу стало початком її реформування і українські ВЗО переживають складний процес узгодження їх мовних програм із сучасними вимогами володіння мовними компетентностями. Основна мета програм як бакалаврів, так і магістрів полягає у створенні професійних комунікативних компетентностей студентів філологів, тобто здатності вирішувати комунікативні завдання в рамках своєї професійної діяльності. Багато випускників прагнуть працювати не тільки вчителями середніх навчальних закладів, але й у найбільших транснаціональних компаніях, де офісна робоча мова – англійська. Тому зростаючий тиск глобалізації змінює наші уявлення про освіту і гарні знання дедалі забезпечують працевлаштування майбутніх випускників. У цьому контексті вивчення англійської мови з метою подальшого розвитку власної кар'єри стає надзвичайно актуальним і акцент на вивченні мови зміщується на безпосередність і чіткість спілкування.

Зменшення аудиторних годин і відведення великої кількості навчального матеріалу на самостійне вивчення вимагає від викладачів переглянути традиційну методику навчання англійської мови і звернутись до сучасного світового досвіду.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Проблемі предметно-мовного інтегрованого навчання у своїх роботах приділяли увагу такі науковці, як С. Бобиль, Ю. Руднік, Ю. Соболев, та ін.

Серед зарубіжних дослідників предметно-мовного інтегрованого навчання слід виокремити таких науковців, як М. Аллен, А. Бонне, Д. Греддол, Л. Коллінз, Д. Марш, І. Тінг та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У світовій практиці навчання іноземних мов великого розповсюдження набуває методика (CLIL).

Термін (CLIL) був розроблений Девідом Маршем у 1994 році, який вперше описав методологічний підхід, за яким вивчення іноземної мови відбувається інтегровано. «CLIL відноситься до ситуацій, коли предмети або їх частини вивчаються іноземною мовою з подвійною метою, а саме – вивченням змісту з одночасним вивченням іноземної мови» [7].

Мета «подвійної спрямованості» передбачає, що CLIL працює двома способами. Заснований на інтегрованому міждисциплінарному підході, CLIL відрізняється від усіх інших підходів до вивчення мови та навчання. Багато дослідників під-

креслюють, що методика CLIL сприяє не тільки покращенню знань студентів, а також сприяє набуттю міжкультурних знань. Сприяння розвитку різноманітних навчальних стратегій та застосування інноваційних методів навчання, навчальні посібники сприяють розвитку когнітивного розвитку та навчання в цілому. Крім того, CLIL надає ще одну перевагу вищому закладу освіти, а саме – кращому управлінню часом [7].

У книзі «Основи навчального процесу на основі завдань» Дж. Уїлліс визначає завдання як діяльність, коли мова використовується учнями з комунікативною метою. У результаті оцінювання залежить, насамперед, від результату завдання, а не від точності мови. Це робить CLIL особливо важливим для загального розвитку студента, тим самим руйнуючи психологічні бар'єри та усуваючи страх перед помилкою. CLIL має всебітню підтримку в навчальній спільноті, оскільки вона надає велику гнучкість, широкий спектр стимулюючих завдань відкритого складу (тематичні дослідження, завдання, що спрямовані на вирішення проблем, рольові ігри, вправи для прослуховування та читання, для подальшого обговорення, презентації, переговори тощо) [10].

Один із провідних вчених, який зробив дослідження в цій області, Джон Ларссон бачить одну з основних переваг CLIL у відтворенні значного поліпшення комунікативних навичок учнів та загальних здібностей соціальної взаємодії, що є двома центральними факторами вивчення мови [5].

Вчений Фернандес стверджує, що CLIL є гнучким методом, за допомогою якого можливо вивчати іноземну мову. У порівнянні з іншими методами навчання, CLIL є ефективним, оскільки знання конкретного предмету забезпечує учням мотивацію вивчення іноземної мови

Відповідно до методики CLIL іноземна мова є мовою інструкції в навчальному контенті, що робить мову засобом вивчення предметного змісту, тоді як зміст дозволяє вивчати іноземну мову за допомогою автентичних комунікативних контекстів [9].

За словами дослідника Койла, зміст навчання іноземної мови стосується знань конкретного предметних досліджень, таких як наука та мистецтво. У контексті CLIL вибір змісту змінюється залежно від конкретної мети. Необхідно враховувати наявність кваліфікованих вчителів, рівень тих, хто навчається, їх мовну компетенцію та навчальне середовище. Зміст у навчально-методичному підході за методом CLIL можна вибрати

ти з традиційного шкільного навчального плану, такого як фізика, хімія, математика, географія чи навіть музика; це може бути національний навчальний план чи проект, такий як екосистема, саміт Генерального секретаря АТЕС, глобальне потепління; вона також може бути міжсекторальною або міждисциплінарною. Таким чином, CLIL пропонує можливості як у межах звичайної навчальної програми, так і за її межами, щоб збагатити знання та вміння, а когнітивне залучення студентів також потребує врахування [2].

Великого значення набуває діяльність викладача у визначенні змісту CLIL, оскільки він підтримує баланс між пізнавальною потребою студентів, їх зростанням та загальним прогресом у вивченні. Визначення змісту – це процес пізнавальної взаємодії, вирішення проблем та розвитку креативного мислення. Для того, щоб підтримувати ефективне навчання використовуючи методику CLIL, слід враховувати пізнавальну активність студентів. Студенти повинні вміти мислити самостійно, висувати нові творчі завдання, бути зацікавленими, спроможними брати на себе відповідальність за власне конструювання знань та управління навчанням [3, 6, 8].

Необхідно звернути увагу на чотири фактори методики CLIL, що мають деяку схожість з іншими попередніми підходами до вивчення іноземної мови.

Перша особливість – натуралістичний та імпліцитний стиль методики навчання CLIL. Згідно точки зору вченого Ярвінена, під натуралістичним та імпліцитним стилем навчання CLIL слід розуміти підвищення можливостей спілкування за рахунок більшої зосередженості на вхідних даних, що отримує студент із зовнішнього середовища. Велика кількість інформації забезпечує кращі результати навчання.

Друга особливість CLIL – стиль кооперативного навчання. Під час спільного навчання студенти, як правило, поділяються на невеликі групи для виконання завдань через командну роботу. Кооперативний стиль навчання є ефективним, оскільки дає можливість позбутися тривоги у процесі навчання, стимулювати мотивацію студентів та сприяти взаємодії між ними. Автономія студентів, створена в рамках кооперативного методу навчання, та взаємодія з членом команди, сприяє покращенню їх комунікабельності під час вивчення мови.

Третя особливість CLIL – це автентичність, яка дозволяє учням розвивати здатність вирішувати проблеми спілкування в реальному житті. Під час автентично орієнтованого навчання, матеріали добираються з урахуванням реального мовного середовища.

Четверта особливість CLIL – гнучкість. Методика CLIL може бути застосована для впровадження в різні навчальні плани з різним змістом предметних досліджень [4].

Незважаючи на те, що поняття з'явилося відносно недавно, коріння інтегрованого навчання сягають далеких часів, починаючи з ранніх вавилонян і до початку 60-х нашого століття, коли двомовне навчання набуло величезної популярності в усьому світі.

Використання іноземної мови в CLIL освіті залежить від поставлених освітніх завдань і ці-

лей. CLIL об'єднує низку теорій та підходів, які застосовуються в різних освітніх контекстах. Існує декілька термінів, що описують різні способи впровадження CLIL, наприклад: повне мовне занурення, «мовної злива» тощо.

При визначенні основних принципів методичного підходу CLIL в різних європейських країнах виділяється 4 основні аспекти, що охоплюють культурне і мовне оточення і спрямовані на вирішення предметних і освітніх завдань. Кожен з 4 аспектів реалізується по-різному в залежності від віку учнів, соціально-лінгвістичної середовища і ступеня занурення в CLIL.

Ідея використання принципу предметно-мовного інтегрованого навчання виникла в результаті зростаючих вимог до рівня володіння іноземною мовою при обмеженому часі, відведеному на його вивчення. З цією проблемою знайомі вчителі практично у всіх країнах.

Цей підхід дозволяє здійснювати навчання за двома предметами одночасно, хоча основна увага може приділятися мовному або немовному предмету.

Вивчення мови стає більш цілеспрямованим, оскільки мова використовується для вирішення конкретних комунікативних завдань. Крім того, студенти мають можливість краще пізнати і зрозуміти культуру мови, що вивчається, що веде до формування соціокультурної компетенції учнів.

Студент пропускає через себе досить великий обсяг мовного матеріалу, що представляє собою повноцінне занурення в природне мовне середовище. Необхідно також відзначити те, що робота з різними темами дозволяє вивчити специфічні терміни, певні мовні конструкції, що сприяє поповненню словникового запасу учня предметною термінологією і готує його до подальшого навчання і застосування отриманих знань і умінь. Вивчення іноземної мови і немовного предмета одночасно є додатковим засобом для досягнення освітніх цілей і має позитивні сторони як для вивчення іноземної мови, так і немовного предмета [4].

В нашій роботі послугоуємося визначенням CLIL, запропонованим О.М. Коченковою. На її думку – це дидактична методика, що дозволяє формувати у тих, хто навчається, лінгвістичну і комунікативну компетенції іноземної мови у тому ж навчальному контексті, в якому у них відбувається формування загальних знань та умінь [1]. Незважаючи на перевагу запропонованої методики, її актуальність та значущість, дослідники вказують на брак навчальних матеріалів, а також відсутність програм підготовки викладачів.

Заняття, що проводиться за методикою предметно-мовного інтегрованого навчання, повинне поєднувати в собі такі складові:

- Урахування знань та навичок студента, що пов'язані з конкретними елементами його фахового навчання.
- Використання мови як джерела отримання та вдосконалення фахових знань.
- Розвиток культури мовлення. Дослідження особливостей культури країни, мова якої вивчається, сприяння соціалізації у полікультурному просторі.
- Усвідомлення міжпредметних зв'язків.

Використання методики CLIL на занятті передбачає залучення чотирьох видів мовленнєвої діяльності:

- Аудіювання – дозволяє спілкуватися іноземною мовою у професійному контексті.
- Читання – завдяки використанню автентичного професійного матеріалу є основним джерелом уведення нових лексичних одиниць.
- Говоріння – сприяє розвитку умінь спілкування іноземною мовою у професійному середовищі.
- Письмо – покращує засвоєння нового матеріалу, збільшує словниковий запас та є підґрунтям для розвитку й встановлення міжкультурних професійних зв'язків.

Викладачеві для планування навчальної діяльності слід:

- враховувати інтеграцію навчання мови і розвитку навичок студентів, уникати перевантаження та надлишковості термінів;
- не зловживати читанням або прослуховуванням текстів / уривків;
- використовувати різні завдання та вправи [1].

Мета, зміст, структура, спрямованість, методи та засоби роботи відповідно до методики предметно-мовного інтегрованого навчання повинні відображати комунікативну спрямованість кожного окремого заняття та системи занять в цілому. Для досягнення зазначених завдань варто дотримуватися таких принципів.

1. Під час розробки заняття слід усвідомлювати те, що це є елемент системи, послідовний крок до досягнення головної мети. Комплексний підхід до планування враховує структуру вивчення теми, розділу тощо.

2. Мета заняття – початковий етап проектування навчання, вимагає досягнення діагностичних та оперативних завдань. Вона не повинна бути занадто широкою, варто усвідомлювати й те, що для її досягнення відводиться визначений час.

3. Діяльність учня має бути продуктивною. Новий матеріал потребує уведення до мовленнєвої практики студента, вирішення актуальних завдань, встановлення зв'язків між відомими та новими явищами мови. Будь-який вид діяльності студента повинен мати особистісний зміст виконання.

4. Заняття з іноземної мови повинно будуватися на вирішенні реальних, а не вигаданих завдань та проблем.

5. Комунікативна спрямованість навчання повинна відображатися у різноманітності організаційних форм навчального процесу. Вони допомагають викладачу створювати такі ситуації спілкування, які є максимально наближені до реального життя.

6. Викладач є рівноправним учасником діалогу зі студентом. Завдання вчителя – не бути стороннім спостерігачем, а безпосередньо брати участь у процесі спілкування, максимально точно відтворювати справжню ситуацію.

Заняття, що проводиться за методикою CLIL, передбачає роботу з текстовим матеріалом. Вважається доцільним супроводжувати тексти ілюстраціями, так щоб студенти могли візуалізувати те, що вони читають. При роботі з автентичним матеріалом, студентам необхідно виокремити структурні маркери в текстах. Ці маркери мо-

жуть бути лінгвістичні (заголовки, підзаголовки) і схеми, діаграми тощо. Після того, як «основні маркери» визначено, може бути проаналізована структура тексту та змістове наповнення [1].

Для організації лексичного матеріалу важливо використовувати схеми, щоб допомогти учням класифікувати ідеї і інформацію в тексті. Типи діаграм можуть бути різними для класифікації груп, ієрархії, у вигляді інструкцій та додаткової інформації, таблиці, що описують людей і місця, а також їх комбінації. Структурування тексту використовується для полегшення процесу навчання і створення заходів, націлених на розвиток мовленнєвих навичок.

Студенти повинні вміти відтворити зміст прочитаного своїми словами. Викладач звертає увагу на те, чи вживають студенти порівняння нових ЛО, протиставлення, опис, маркери дискурсу, академічну та професійну лексику.

Не існує великої різниці в завданнях на уроках з використанням методики CLIL та звичайних заняттях. Слід запропонувати різні типи вправ, укладених з урахуванням навчальних цілей. Можна запропонувати приблизно такий перелік завдань:

- Прослухайте текст і складіть діаграму / зображення / карту / графік / діаграму.
- Прослухайте текст і заповніть таблицю.
- Прослухайте текст і занотуйте конкретну інформацію (дати, цифри тощо).
- Прослухайте текст і складіть його план, анотацію тощо.
- Прослухайте текст і визначте місце розташування.
- Прослухайте текст і визначте етапи процесу / інструкції / послідовність дій.
- Прослухайте текст і заповніть пропуски в тексті.

Відповідно до методу CLIL, студенти отримують знання про предмет з навчального плану при одночасному вивченні і використанні іноземної мови. Методика CLIL має перевагу у вирішенні проблеми «переповненого навчального плану», оскільки дозволяє поєднати один або кілька аспектів навчального плану, та збільшує час для вивчення мови.

Проте, існують важливі чинники, які необхідно враховувати, перш ніж впроваджувати програми CLIL. До них відносяться:

- наявність кваліфікованого викладацького складу;
- необхідність співпраці викладачів різних дисциплін;
- забезпечення студентів ключовими термінами і поняттями іноземною мовою;
- можливість зміни розкладів, необхідні для реалізації програми CLIL (включаючи час планування навчальних програм).

Висновки і пропозиції. Отже, в сучасних умовах зменшення аудиторних годин на вивчення англійської мови і необхідністю підготовки висококваліфікованих фахівців використання методики (CLIL) набуває особливого значення. Методика (CLIL), що заснована на інтегрованому міждисциплінарному підході, сприяє набуттю міжкультурних знань, сприяє розвитку креативного мислення студентів, формуванню як професійних так і загальних мовних компетенцій.

Список літератури:

1. Коченкова О.М. Возможности профилизации преподавания иностранных языков с помощью применения элементов методики CLIL (интегрирование преподавания иностранного языка и других учебных дисциплин) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://kochenkova.ru/publ/vozmozhnosti_profilizacii_prepodavaniya_inost_rannykh_jazykov_s_pomoshhju_primeneniya_ehlementov_metodiki_clil_i_ntegrirovanie_prepodavaniya_inostrann/1-1-0-1.
2. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). CLIL: content and language integrated learning / Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. – Cambridge, UK: Cambridge University Press. European Network on Education. (2007). Key data on higher education in Europe (p. 20-60). Luxembourg, LU: Office for Official Publications of the European Communities.
3. Hajer M. Creating a language-promoting classroom: content-area teacher sat work. In Hall, Joan Kelly and Lorrie Stoops Verplaetse (eds.) / M. Hajer, L. Maaïke. – Second and foreign language learning through classroom interaction. Mahwah N.J. and London: Lawrence Erlbaum Associates. – 2000. Pp. 265-285.
4. Jarvinen, H. Acquisition of English in content and language integrated learning at elementary level in the Finnish comprehensive school / H. Jarvinen. – Turku: University of Turku. – 1999.
5. Larsson, Jon. Problem-Based Learning: A possible Approach to Language Education? / Jon Larsson. Polonia Institute, Jagiellonian University, 2001. – Retrieved 27 January 2013.
6. Lorenzo W.E. Immersioneducation a l'americaine: A descriptive study of USimmersion programs / W.E. Lorenzo, Gladstein L.A. Foreign Language Annals, 17(1) – 1984. – Pp. 35-42.
7. Marsh D. Content and Language Integrated Learning: The European Dimension – Actions, Trends and Foresight Potential / D. Marsh // Retrieved December 18, 2016, [Электронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu.int/comm/education/languages/index/html> – Назва з екрану.
8. Vollmer G. Helmut Johannes, Lena Heine, Randi Troschke, Debbie Coetzee, Verena Kuttel. 2006. Subject-specific competence and language use of CLIL learners: The case of geography in grade 10 of secondary schools in Germany / G. Vollmer, Helmut Johannes, Lena Heine, Randi Troschke, Debbie Coetzee, Verena Kuttel // Paper presented at the ESSE8 Conference in London, 29 August 2006. – Pp. 22-25.
9. Wang X. «Investigating students' listening and speaking communication and perceptions through the implementation of Chinese culture content-based course» / Wang, Xingchun. – Language In India, June 2016, p. 217+. Academic OneFile, <http://link.galegroup.com/apps/doc/A459894914/AONE?u=wash89460&sid=AONE>. Accessed 30 Jan. 2018.
10. Willis, J.A. Framework for Task-Based Learning / J.A. Willis. – Harlow. England: Pearson Longman, 1996. VanPatten, Bill; Benati, Alessandro G. Key Terms in Second Language Acquisition. London: Continuum, 2010.

Шевченко І.В., Кордюк Е.Н.

Николаевский национальный университет имени В.А. Сухомлинского

ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДИКИ CLIL В ПРЕЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СОВРЕМЕННЫХ ВУЗАХ УКРАИНЫ

Аннотация

Статья посвящена проблеме использования методики CLIL в процессе подготовки будущих учителей английского языка в высших учебных заведениях Украины. Общие принципы методики, основные ее преимущества и недостатки объяснены. Внимание уделяется особенностям планирования и проведения уроков, используя методику CLIL, предложены задания и их виды.

Ключевые слова: методика CLIL, будущие учителя английского языка, мотивация, содержание обучения.

Shevchenko I.V., Kordyuk O.M.

Mykolaiv Sukhomlynsky National University

ADVANTAGES OF USING CLIL METHDODOGY IN THE PROCESS OF FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHER'S STUDY IN CONTEMPORARY HIGHER EDUCATIONAL ESTEBLISH MENTS OF UKRAINE

Summary

The article is dedicated to the issues of using CLIL methodology in the process of future English language teachers' study in contemporary higher educational establishments of Ukraine. The general principles of the methodology, its advantages and disadvantages are explained. The peculiarities of planning and carrying out classes after CLIL methodology, selection of tasks and their types are pointed out.

Keywords: CLIL methodology, future English language teachers, motivation, the content of study.